

Arne Stornes: Spor i vår nære historie

Kapitulasjon

Det er ikke lenger opportunt å rippe opp i vår nære historie. Vi gjør det likevel. Nedenstående er et klart vitnesbyrd om hvorfor vår avdøde venn Arne Stornes kalte sin siste bok: «Sataniske Glør».

Det er vel knapt noe frå forsommern 1940, det har stått så beisk og uforsonlig strid om, som spørsmålet om det var full kapitulasjon, eller ikkje kapitulasjon 10. juni. Etter kvart som det har blitt noe større åpenhet omkring okkupasjonsåra, har det komme fram besynderlige opplysninger.

Domstolene i etterkrigstida fekk eit voldsomt arbeidspress, for det var mange som på forhånd var dømt til å dømmes. Og domstolene fekk raskt sakene unna. De dømte «på harde livet». Alt gikk etter oppskrift:

Du forsto, eller måtte forstå, at Noreg var i krig»? Enkelt og greit: Gå dit det er gråt og teners gnissel! Men er det ikkje forunderlig med alle disse fatale trykkfeilene, misforståelsene, hukommelsestap og ikkje minst oversettelsesvanskelighetene, og at så mange viktige dokumenter – ett og slett er blitt borte?

Mens krigen gikk sin gang, og lange landet vårt ble okkupert det stadig inngått lokale avtaler om å legge ned våpna.

A.F.
Fredag den 7. juni var situasjonen så håplaus, i følge statsminister Nygaardsvold, at Kongen i statsråd vedtok å kapitulere. Forsvarssjefen, general Ruge, anbefalte at Kongen, kronprinsen og regjeringa reiste frå landet. Dette er seinare klart blitt bekrefta bl.a. av general Ruge sjølv som vitne i rettssaka mot Ragnar Skancke, 25. november 1947:

«Vi hadde den norske regjeringas ordre til kapitulasjon. Det var på det rene at man skulle kapitulere når Konge og regjering var ute av landet, og når de militære styrker hadde dekket de allierte styrkers innlasting.

Evakueringa frå Tromsø skjedde 9. juni, og den 10. juni ble kapitulasjonsavtalen underskrive i Trondheim av fullmechtig for Hærens Overkommando, oberstløytnant Roscher Nielsen – og på tysk side generalstabsjef E. Buschenhagen, der det i paragraf 1. står følgende:

Samtlige norske stridskrefter legger ned våpnene og skal ikke

gripe til våpen igjen mot det tyske rike eller deres allierte så lenge den pågående krig varer»

Dette viktige dokumentet, denne kapitulasjonsavtalen, blir ganske enkelt borte. Stortingets undersøkelseskommissjon av 1945, nemner den ikkje.

Ingen har sett den –

Ikkje før høgsterettsadvokat J. Øvergaard 25. juli 1947 la fram avtalen for Eidsivating lagmannsrett i forbindelse med Skanche-saka.

Nygaardsvold, Koht og Ljungberg blir ført som vitne, men forsikrar at de aldri har sett noen kapitulasjonsavtale. Det viste seg imidlertid at kapitulasjonsavtalen var sendt til London, og var forelagt samtlige av disse tre vitner. Eit vekeblad spurte Koht så seint som 1963 om forklaring på at han under eds ansvar i 1947 kunne hevde at han ikkje hadde sett kapitulasjonsoverenskomsten, når arkivar Omang i utenriksdepartementet kunne dokumentere at både Koht, Nygaardsvold og Ljungberg hadde sett sin signatur på den. Professor Ragnar Skanche ble dømt til døden og skutt.

Etter at kapitulasjonsavtalen var lagt fram, fatta de som var dømt, men fremdeles levende,

nytt mot. Rettsforholdene og hendingene i 1940 måtte komme i eit fullstendig nytt lys. No måtte rett bli rett!

Det skjedde ingen ting. De ble i alle fall ingen forandring. Her var det allmechtige krefter som bestemte. Kunne man gjere noen forandring no. Kunne man risikere at heile rettsoppjøret kunne bli stempla som den reine galenskap?

Nei, her skulle det ikkje innrømmes noe. Det var ikkje gjort noe galt. Og det er råd, nesten for alt! Man fann ut at det var mulig å påstå at kapitulasjonsavtalen i Trondheim, berre var ein lokal kapitulasjon som berørte Nord-Norge, 6. divisjon. Ved å rette, forandre eller tolke litt fritt – så vips, var avtalen underkjent! At det 11. juni ble inngått en spesiell avtale i Narvik om Nord-Norge, er berre å benekte – for der har det heller ikkje vore mulig å finne originaldokumentet. Narvikavtalen er berre ein «kladd» som aldri er blitt underskrive.

Så har man hatt det gående.

Statsstipendiat Sverre Hartmann har vore ein uavhengig og grundig forsker for å sette søkelyset på nordområdene sommeren 1940. Det burde være van-

skelig å avvise, eller å sjå bort frå, den dokumentasjonen og diskusjonen som Hartman n legg fram i boka si: Søkelys på 1940.

Avsløringene om kapitulasjonsavtalene burde ha ført fram til ei ærlig omvurdering, og i atskillig grad, til forsoning. Vi burde og kunne ha trekt ut ei «rätten tann»! Jo da, det er norske forhold, og norsk historie det her dreier seg om.

Kva slags rettleiing eller informasjon kom fram i avisene? Jo, kommentarene var entydige og klare:

Stortingets folkerettskonsulent Harald Holthe gir følgende orientering i radio, Tidens Tegn og Dagsposten 4. og 6. august 1940:

Utenriksminister Koht skildrer avferda slik:

«Vi stemte vest-etter, bort frå Noreg. Men kringkastinga frå Noreg fylgde med oss.

Om ettermiddagen den 9. juni kom ho brått med kunnjinga frå Konge og regjering om bortflyinga frå Noreg.

Det var mi eiga røst som bar ho fram, og det kjentes som eg forkynte dødsdommen over meg sjølv.

I samanheng med det fylgde meldinga frå general Ruge om at alle krigstiltak skulle slutte kl. 24 og forhandlingane med tyskarane skulle ta til. Det var nederlaget som vart fastslegi og kunn-gjort».